

**Денисенко І.С., провідний економіст
Інститут демографії та проблем якості життя НАН України**

Використання системи стимулів і преференцій для підприємництва у сфері природокористування

Підприємництво у сфері природокористування – це особливий вид діяльності, яке здійснюється на тих самих умовах що й звичайне підприємництво, але з певними екологічними обмеженнями та результатами, має особливості та переслідує, крім економічних показників й екологічні аспекти. Його впровадження сприяє реалізації Цілей сталого розвитку. Враховуючи це, держава має забезпечити підтримку такому підприємству шляхом впровадження для нього стимулів і преференцій.

До системи стимулів та преференцій належать пільги, лояльне ставлення чи переваги, які надаються суб'єктам господарювання з боку держави або місцевих органів влади для підтримки інвестицій у найбільш пріоритетних для держави або територіальної громади види діяльності, зокрема і у сфері землекористування.

В Україні надаються різні державні та місцеві преференції для підприємництва з метою стимулювання його розвитку. Найбільш доступними є: диференціація або звільнення від податків та зборів, спрощення митного режиму, державні пільгові кредити, фінансова підтримка та спрощення регуляторного середовища. Стимулами виступають податкові, кредитні та митні державні інструменти, які створюють вартісні преференції для підприємництва в сфері землекористування. Податкові регулятори, зокрема, передбачають надання прямої або непрямой бюджетної підтримки як за рахунок коштів державного бюджету, так і за рахунок інших спеціальних фінансових фондів. Наразі існуюча система податкового регулювання сфери землекористування є надто уніфікованою й тому не закладає відповідних стимулів для впровадження підприємництва у сфері землекористування. Тому в ряді пріоритетів оновлення системи еколого-економічного стимулювання виступає інституціоналізація спектра методів та інструментів, спрямованих на підтримку підприємництва в сфері землекористування. Це стосується як бюджетних регуляторів, зокрема дотацій, так і податкових регуляторів, таких як особливий режим справляння податку на додану вартість, податкові пільги, податкові канікули тощо.

Кредитні інструменти підтримки землекористувачів застосовуються для збільшення інституціонального підґрунтя виходу підприємництва на ринки позикового й іпотечного капіталу, а також заставних операцій. Держава має уніфікувати кредитні інструменти стимулів, що дасть землекористувачу вигідно для себе брати банківські кредити та позики. Такими кредитними інструментами стимулами виступають компенсація та відшкодування частини процентних ставок банківським установам. Надання кредитних інструментів за пільговими ставками стане можливим за умови, що держава має змогу компенсувати різницю між ринковою та пільговою ставкою за кредитні ресурси, для цього має бути створена спеціалізована банківська установа, де будуть акумульовані кошти від

плати за землю та кошти від продажу землі.

Митні інструменти регулювання дають можливість забезпечити стимули для ввезення в країну новішого спеціалізованого обладнання для виробництва в сфері землекористування. Такими інструментами митного регулювання виступає надання пільг при стягненні ввізного мита та податку на додану вартість на продукцію, яка завозиться на територію України. Звільнення від ввізного мита відбувається згідно Закону України «Про режим іноземного інвестування»: обладнання для індустриальних, наукових і технопарків; енергозберігаюче обладнання; матеріалів та агрегатів для агропромислового комплексу тощо.

Взагалі, держава може застосовувати різноманітні інструменти, такі як екологічні субсидії, позики, податки, збори, штрафи тощо. Екологічні субсидії можуть бути надані підприємствам, які сприяють збереженню довкілля, зменшенню викидів шкідливих речовин або впровадженню екологічно чистих технологій. Ці субсидії допомагають компенсувати витрати на впровадження зелених рішень та зробити їх більш привабливими для бізнесу. Також можуть застосовуватись екологічні позики або фінансування за пільговими умовами для підприємств, що впроваджують проекти, спрямовані на збереження природних ресурсів та зниження негативного впливу на довкілля. Податки та збори можуть застосовуватись для стимулювання зменшення забруднення та споживання природних ресурсів. Вони можуть бути націлені на підприємства, які недостатньо дбають про довкілля або використовують неефективні технології.

Органи місцевого самоврядування надають додаткові пільги (місцеві преференції) для підприємств, які знаходяться в їхніх регіонах. Це можуть бути знижені ставки місцевих податків та зборів, гранти, програми підтримки для малих та середніх підприємств. Для запровадження таких місцевих преференцій, насамперед аналізується економічний потенціал громади, визначити пріоритетні галузі і напрямки, шляхом розробки стратегії і програми розвитку території. Важливо чітко розуміти необхідність введення місцевих преференцій і вже на підставі аналізу, розробляється механізм надання місцевих преференцій.

Застосування місцевих преференцій, які здійснюються в формі зниження або звільнення від сплати податків і зборів, а саме шляхом податкового стимулювання може бути щорічно визначено рішенням про встановлення місцевих податків і зборів.

Податковим Кодексом закріплено перелік місцевих податків і зборів, які встановлюють місцеві органи, а саме: єдиний податок, податок на нерухомість, на землю та плата за оренду землі. Як приклад, преференція для підприємництва у вигляді податку на нерухоме майно. Дає можливість встановлювати для об'єктів житлової та нежитлової нерухомості ставок податку, нижче максимального рівня. Також можливо встановлювати диференційовані ставки податку для об'єктів нежитлової нерухомості, наприклад, в залежності від місця розташування (зональності). Також законодавством передбачено надання 0% ставок для офісних, промислових і сільськогосподарських будівель. Більшість громад використовують зазначені можливості.

Земельний податок. Можливість встановлювати більш низькі ставки податку на земельні ділянки, на яких розташовані, наприклад, виробничі,

господарські будівлі, продуктові та побутові магазини. Також є можливість виключення з об'єкта оподаткування певних категорій земельних ділянок (таких як, сільськогосподарські угіддя, що знаходяться в стадії освоєння, земельні ділянки, зайняті молодими садами, ягідниками та виноградниками).

Орендна ставка землі. Можливість встановлювати ставки орендної плати, нижче максимального розміру (наприклад, застосування ставки в 1% для земельних ділянок під об'єктами виробництва на період виконання будівельних робіт, але не більше 3-х років з моменту оформлення оренди земельної ділянки).

Також органами місцевого самоврядування впроваджуються різні програми підтримки для малих та середніх підприємств. Це можуть бути гранти, пільгове кредитування, допомога в доступі до ринків ЄС та інші заходи для стимулювання розвитку малих та середніх підприємств.

Преференції можуть надаватися у різних випадках, в основному їх можна поділити на такі категорії: адресно – видаються державою певним організаціям; у випадку співпраці декількох держав – надання взаємних пільг, або одностороннім порядком. Основна суть преференційного оподаткування полягає в тому, що сама система заходів частково, або повністю звільняє від сплати податкового зобов'язання для зменшення податкового навантаження, зниження податкових ставок, застосування нульових ставок спрямованих на розвиток господарської діяльності. За допомогою преференційного оподаткування стимулюють господарську активність, а також виведення тіньових грошових потоків. Для держави преференційне оподаткування є основним інструментом для реалізації фіскальних інтересів. Держава за допомогою преференційного оподаткування в деякій мірі здійснює коригування потоками ринкового переливу капіталу, також може генерувати необхідні соціально-економічні зрушення задля формування фінансового забезпечення тих чи інших видатків бюджету. Але на сам перед потрібно узгодити потреби усіх сторін перерозподільних відносин.

В цілому преференції для підприємництва мають значний вплив на розвиток економіки країни. Шляхом зниження податкових ставок, спрощення регуляторного середовища та надання фінансової підтримки, вони стимулюють залучення інвестицій, розвиток малих та середніх підприємств, створення нових робочих місць та зниження безробіття. Преференції сприяють створенню сприятливого бізнес-середовища, що підвищує конкурентоспроможність країни, її інвестиційного клімату та покращує якість життя громади.

Список використаних джерел:

1. Формування платформи системних взаємодій природоресурсного та ринкового циклів розвитку / [за заг. ред. д.е.н., проф., академіка НААН України М.А. Хвесика]. – К.: Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України”, 2023. – 360 с.; 2. Хвесик М. А. Фінансово-економічні важелі капіталізації природних ресурсів у контексті забезпечення прибуткового природокористування / Хвесик М. А. Бистряков І. К. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4098.